

099/1 NORDDALSVASSDRAGET

FYLKE: Møre & Romsdal
Kommune: Norddal og Stranda

Nedbørfelt: 104 km²
Toppunkt: 1851 moh.
Utløpspunkt: 0 moh.
Marin grense: Ca 100 moh.
Kraftpotensial: 124 GWh
SP-kategori: III
Økonomiklasse: 2
Naturgeogr. region: 35e, 37f

Vassdraget ligger i indre fjordstrøk på Sunnmøre, ca 30 km sørøst for Stranda tettsted, med utløp i Norddalsfjorden ved Norddal sentrum.

Klimaet er oseanisk og humid, i øvre deler subarktisk oseanisk. Årsnedbøren ligger på 1000-1200 mm.

Nedbørfeltet består av to greiner, Dyrdalen i vest og Herdalen i øst, som begge har utspring i velutviklede botner i alpine områder. Torvløysa, som er det høyeste punktet i nedbørfeltet, skiller de to dalene, som møtes to km før utløpet. Landskapet er preget av store høydeforskjeller. De to store dalene har glasialt preg, mens de sørvestlige områdene har alpin utforming med en del mindre breer. Dalbunnen er vid med det grunne Herdalsvatnet (496 moh.) og bratte lier med rasmark rundt. I øvre deler renner Herdøla i stryk, og like oppstrøms Herdalssetra går den i en dyp elvedal. Videre ned til Herdalsvatnet er elva meanderende og stilleflytende før dalføret smalner og blir svært trangt. Dyrdalen er hengende i forhold til Herdalen, og elva renner i fossefall ned til hoveddalføret. Dyrdalen har enkelte større, høytliggende vann, som Storvatnet (920 moh.) og Litleøvstevatnet (1084 moh.).

Berggrunnen består for det meste av gneis, men med innslag av olivin flere steder. I Dyrdalen og deler av Herdalen finnes store bunnmoreneavsetninger. Langs dalsidene nederst i Norddalen er det breelvterrasser, mens selve dalbunnen er dekket av elvemateriale. På de høyeste toppene ligger det en del forvitningsmateriale.

Dalbunnen i nedre deler av Norddalen er sterkt kulturpåvirket, men fortsatt finnes det kantskog langs elva og litt furuskog i dalbunnen for øvrig. I midtre deler av dalføret er gråorskogen langs elva frodig og intakt. Lenger opp i dalen er varmekjære treslag som alm og hassel vanlig i den sørvendte dalsiden, mens den nordvendte dalsiden domineres av til dels kraftig geitebeitepåvirket bjørkeskog. I Herdalen er det fjellbjørkeskogen som dominerer i dalsidene, og vierkratt langs elva.

De nedre deler av hoveddalen har bosetting og jordbruk, og det går vei fram til Herdalssetra, som er basert på geitedrift og grasproduksjon. Langs dalen går det dessuten ei kraftlinje. De øvre deler av nedbørfeltet er uten inngrep.

Naturfaglige verdier

Vassdragets varierte vegetasjon og fauna gjør typeverdien stor. De rike skogpartiene kan være egnede objekt i undervisningssammenheng. Det er vanskelig å finne hele vassdrag som er uberørte i dette området og derigjennom gode referansevassdrag. Norddalsvassdraget er ikke uberørt av menneskelig virksomhet, men påvirkningen er ikke større enn at vassdraget har referanseverdi. Deler av vassdraget er brepåvirket.

Området er fra før relativt godt dekt i verneplanene med Valldøla og Stordalselva.

Geofag

Gneis er den viktigste bergarten i området. I Kallskardet er det forekomster av eklogitt og olivin.

Både dalføret Norddalen-Herdalen og den hengende sidedalen Dyrdalen er sterkt preget av iserosjon. I lengderetningen veksler det mellom terskler, der elvene går i stryk og fosser, og bassenger eller trau som enten er oppfylt av vann eller løsmasser med rolige og dels meandrerende elver. Tverrprofilene viser overganger mellom åpen U-form med flat bunn og bratte sider, og skarpt nedskårne, trange gjellignende former. I indre deler er det utviklet alpine landformer med botner der det ligger småbreer og snøfonner.

Løsmassene veksler både i type og mengde. Nederst ligger det glasifluviale terrasser fra isavsmeltingstida, opp til marin grense, og en rekke lavereliggende elveterrasser.

Moreneavsetningene er betydelige, både som flere meter mektig bunnmorene i Dyrdalen og Herdalen, og ende- og sidemorener, særlig i de indre områdene som f.eks. inn mot Torvløysa, Kuppenibba og Grjotdalsnibba.

Både aktive prosesser og deres formutvikling, samt tidligere prosesser og deres former, er godt representert. Vassdraget er således svært allsidig og instruktivt geofaglig. Det egner seg godt som type- og referansevassdrag for de indre fjord- og dalstrøk på Nordvestlandet.

*Meget stor verneverdi *****

Botanikk

De ulike vegetasjonstypene i regionen er godt representert i vassdraget, og diversiteteten er relativt stor. I det totale vegetasjonsbildet i vassdraget er det lite edelløvsog, men det som finnes er med på å øke vassdragets verneverdi. Kantskogen langs elva er for det meste intakt og frodig. Det finnes dessuten rike bestander av bjørkeskog helt inn i bunnen av Herdalen.

*Meget stor verneverdi *****

Landfauna

Utvalget av fuglebiotoper er stort, særlig skogstyper. Dette gir gode muligheter for spetter og spurvefugler. Våtmarksfaunaen er relativt godt utviklet. Herdalsvatnet er et viktig område i denne sammenheng. Samlet gir dette stor representativitet og produktjonsverdi.

Hjort opptrer regelmessig i hele området, og har viktige trekkveier mellom sommer- og vinterbeite i Herdalen. Det er dessuten en elgstamme som gir grunnlag for elgjakt. Rein forekommer nå fast i fjellområdene i sør. Rådyr er observert på streif. Fjellrev treffes sporadisk i fjellområdene øst for Herdalen.

*Stor verneverdi ****

Vannfauna

Norrdalsvassdraget drenerer til dels lavproduktive fjellområder med klart eller turbid brevann. Det er middels variert mht. ferskvannsbiotoper, med middels artsmangfold og produktivitet i sentrale deler. Vannfaunaen er representativ for de sørlige fjordvassdragene i Møre og Romsdal.

Vassdraget har en lakseførende strekning på knapt 3 km. Laks er dominerende art i fangstene, og produksjonen er høy. Laksen er imidlertid infisert av parasitten *Gyrodactylus salaris*. Herdalsvatnet og Dyrdalsvatnet har stor produksjon av ørret.

*Middels verneverdi ***

Kulturminneverdier

Funn viser bosetning ved fjorden i jernalderen. Muligens ekspanderte bosetningen allerede i yngre jernalder eller middelalder opp i Herdalen, hvor det er mange tufter og andre spor etter gårdsdrift.

Herdalen var gård på 1600- tallet og trolig lagt øde ca 1700. Store bogastillesystemer viser jaktens betydning i fjellområdene. Det største har 30-40 bogastiller og ligger på Litljordhornet, hvor det også er funnet en jernpilspiss. Anleggene vitner om en aktiv jaktform med omfattende samarbeid i motsetning til den passive dyregravfangsten i Geirangerområdet. Bogastillejakt synes å være typisk for de vestligste perifere områder for reinens utbredelse. De høytliggende bogastillene beregnet på reinsjakt viser at reinen hadde en større utbredelse i eldre tid. Fornminnene kan dermed belyse faunahistorie foruten at de gir interessante muligheter for å sammenlikne fangstmetoder i vestlige og østlige fjellstrøk.

Mange gamle bygningstyper er representert på gårdene. Her er f.eks. røykstover sammenbygd med loftstover, karakteristisk for Storfjordsområdet, og den fredete hovedbygningen fra 1840-årene på Relling. Ved ødegården i Herdalen er det ei stølsgrend som fremdeles er i bruk. Her er det mange godt vedlikeholdte sel og fjøs, plassert i rekke. I andre enden av vannet ligger det naust med kombinert høyløe. Transport til og fra setra foregikk med båt. I området er det ellers flere setrer med stølsbebyggelse i typisk vestnorsk tradisjon.

Kulturminnene i vassdraget er varierte og har store kunnskapsverdier av regional betydning. De store bogastilleanleggene og ødegården er sjeldne kulturminner. Ødegården og stølsanlegget i Herdalen representerer et stort kunnskapspotensial omkring bruken av en fjelldal. En del kulturminner er funksjonelt knyttet til vann, bl.a. mer enn ti kvernhus. Kulturlandskapet har stor opplevelsesverdi.

*Meget stor verneverdi *****

Friluftstinteresser

Herdalen er et fint utgangspunkt for både dagsturer og lengre turer i de nære fjellområdene, som f.eks. Tafjordfjella. Området er best egnet til sommerbruk. Bygdefolket bruker området mest, men en del tilreisende, også utlendinger, oppsøker Herdalen. Atkomsten til Norddal/Herdal er for øvrig god. Norddalsvassdraget er ei lakseelv av lokal/regional verdi. Lokalt sett finnes det ikke alternativer til Herdalen. Dyrdalen har sin egenverdi i at den er betydelig mindre påvirket enn Herdalen.

*Meget stor verdi *****

Landbruksinteresser

Innen vassdraget finnes 31 bruk med til sammen 1062 da dyrket mark og 252 da beite. Det blir drevet tradisjonelt husdyrhold og noe frukt-, bær- og grønnsakdyrking. Vanningsanlegg er bygd ut. Elvene har selvgjerdefunksjon. Store investeringer, ca 1 mill. kr, er gjort de siste årene for å utnytte jordbruksressursene i Herdalen. Her er det store dyrkingsarealer, ca 550 da, det meste er nå oppdyrket. Av dette er 498 da god og middels god dyrkingsjord. I tillegg har Herdalen store beitevidder. Brukene i bygda er avhengige av dyrkingsarealene i Herdalen for å kunne bygges ut til drivverdige enheter.

Nedbørfeltet har 963 da produktiv barskog og 9427 da produktiv løvskog. Bortsett fra vedhogst og uttak av noe tømmer er skogavvirkningen forholdsvis liten i dag. De siste 30 årene er det plantet 875 da gran. Boniteten i plantefeltene er høy. Årlig blir det hogd og solgt 400-500 juletrær. Tempoet for videre skogplanting blir ikke særlig stort. Skogen vil bli viktig for brukene i framtida.

*Stor verdi ****

Kraftressurser

I vassdraget er det vurdert en utbygging av fallet mellom Herdalsvatn (kote 496,5) og Storelva (kote 60). Herdalsvatnet kan senkes 10 m (evt. også heves 10 m), noe som gir et reguleringsmagasin på 7 mill m³ (18 mill m³). På tilløpstunnelen tas sideelvene Fursetelva, Knøstelva og Dyrdøla inn. Dette gir 124 GWh midlere årsproduksjon billig kraft. Prosjektet er plassert i kategori III (9) i Samlet plan.

Vassdraget kan også utnyttes til kraftproduksjon ved å overføre vann fra Storvatnet i Dyrdøla og Herdøla over kote 600 til Kaldhussætervatnet i Tafjord for utnyttelse i de bestående kraftverkene Tafjord II og I. Dette vil kunne gi ca 58 GWh relativt billig kraft. Prosjektet er plassert i kategori III (9) i Samlet plan.